

Isak GUTA

**ZËRI SHQIPTAR - TIMONIERI I KOMBIT –
ASPIRATA PËR LIRI**

Isha në përfundim të librit të parafundit. Rastësisht hasa në foto-ramin e veçuar midis portreteve të përdorur, sado rrallë, në ballë të ndonjë ode shqiptare. Nuk kisha njohje para dyzet viteve si ka ndodhur dhe si ishte ngritur ky simbol në skenë? Mos vallë, kjo ishte rruga shqiptare e Enverit? Çfarë emri ka pasur dhe sa njihej ky emërim në publik.

E vështrova si përherë të parë. Nuk u dasht shumë mend të kuptoj, se korniza kishte përmbajtje të thellë. Në kushedi sa faqe të librit, me dashje e detyrimisht nga e vërteta, kam përsëritur rolin e figurës legjendare të Enver Hoxhës. Vetëm me gjetjen e këtij simboli nga trashëgimia e qëndresës shqiptare e viteve 80-ta, gjeta kuptimin e vlerës që nuk mund ta thosha as me 100 faqe të librit.

E gjeta kuptimin, falë angazhimit për rastin 40 vjetorit të “Pranverës ’81” dhe fillova ta vështroj trekëndëshin prej tre faktorëve. Nisur nga pamja përmbajtjesore, bashkimi i dy faktorëve në mes, jepte një forcë të ndritshme, që analogjikisht bëri të na kujtohej përmbledhja e rrezeve në fokus, dikur e mësuar nga lënda e fizikës.

Së pari ta kuvendojmë me pak fjalë se çka është fokusi. Që të jem më i saktë e shfletova Fjalorin e 1980-së rreth pesë kilogram, por

dot nuk e gjeta atë. Për fat kuptimin e fjalës “fokus” e mbaja mend qysh nga shkolla tetëvjeçare. Mu kujtua eksperimentimi, si i bashkonim rrezet e dritës përmes një thjerrëze të qelqit në natyrë, në ditën me plot diell. I vendosnim letër përfundi dhe ajo nga bashkimi i rrezeve, ndizej flakë. Mund të ndiznim edhe zjarre në natyrë.

Megjithëse ideja me emër përmbajtjesor doli nga trekëndëshi pamor, rishtas para nesh dalin një varg pyetje: Çfarë lidhje mund të ketë pamja skenike me lëndën fizike? Kush është domethënia e vërtetë e pamjes skenike? Në cilën kohë është krijuar? Për cilin qëllim dhe kujt i ka shërbyer? Cila është thirrja e pamjes. Çfarë lidhje kishte pamja simbolike me kërkesën për Republikën e Kosovës para dyzet viteve? Dhe më në fund na del para edhe pyetja kryesore se çka kanë shpalosë Ngjarjet e Reja të Kosovës 1981?

Në simbolin kornizë është revista “Zëri i Kosovës” i vitit 1981 nga Jusuf Gërvalla me foton e Hydajet Hysenit, drejtuar shikimin në mes të figura e Enver Hoxhës. Në atë kohë ngjarjet kryesore të kombit prireshin në krye me një të parë. Pavarësisht veprimeve pa emërimin legal të Enver Hoxhës në hapësirën e mbi gjysmës kombëtare me fatin aneksues, tek figura e tij drejtoheshin sytë e të gjitha mendjeve shqiptare. Flas nga ajo pozitë dhe rrethanat e asaj kohe ashtu si kanë qenë dhe gjykoj e trajtoj me të vërtetën për armë nga rrafshi i gjerë shqiptar patriotik përballë intrigës për ideologji.

Prandaj para se të përfundojmë se kush është domethënie e pamjes simbolike, filluam t’i përmbledhim të gjitha rezultatet që dilnin nga pyetjet e bëra. Rishtas e rishtas edhe nga kjo shumë e rezultateve në një vend, dilte ashtu, si të ishte një përmbledhje e rrezeve të dritës tek figura fokus dhe nuk kishte emër tjetër:

Para se gjithash, duhet pohuar se Kërkesat për Republikën e Kosovës kanë shpërthyer nga shtypja, janë zotërua e drejtuar nga organizatat ilegale për Republikën e Kosovës dhe janë mbështetë si komb nga Shqipëria sovranë. Kërkesat kanë qenë minimale për të drejta të barabarta të shqiptarëve si të tjerët. Thjeshtë, e qartë në

pamundësi tjera dhe bashkim kombëtar të ligjshëm. Kjo çështje shqiptare u peshua e ngrit kur Shqipëria sovrae u forcua si faktor kombëtar.

Këtë e ndihmoi dobësimi i pushtuesit me ndërrimin e Rankoviqit. Veçmas viti 1968 i cili erdhi me janarin e 500 vjetorit të pavdekësisë së figurës fokusale të Skënderbeut dhe bëri të hapet kufiri i parë hermetik shqiptaro-shqiptar. Mbajtja e 500 vjetorit të Skënderbeut – Gjergj Gjon Kastrioti (1405-1468) në Kosovë, i dha zemër kombi dhe shpalosi aspiratën në frymë që të kenë një Skënderbe të II-të.

Ngjarjet e reja të Kosovës nga Pranvera '81 për Republikë, janë vazhdimi vitit 1968 dhe avancimi i qëndresës në nivel final të pa tundur nga istikami i përhershëm etnik dhe ideologjik fokusal. Fakti se këto ngjarje dot nuk lëvizën nga istikami i qëndresës kombëtare, tregon se kombi posedonte figurë fokusale drejtuese dhe platformë kombëtar edhe për çështjen shqiptare me një të parë. Falë fokusit kombëtar, LNÇ Antifashiste ngeli e paprekshme në kërkim të Vetëvendosjes. Prandaj këtë kërkesë si në vitin 1968 edhe nga Pranvera '81 e gjejmë numër dy për Republikë.

Nuk kishte dy muaj e gjysmë nga kërkesa ime për strehim, sa isha qetësuar me banesë në Hamburg dhe fillova për dy tre javë të mësoj gjuhën gjermane. Për demonstratat e 11 marsit nuk kisha dëgjuar. Rreth 26 marsit diçka dija nga radio Zëri i Amerikës. Pas 2 e 3 prillit dëgjova edhe për disa të vrarë midis shesheve! Si në Hamburg edhe në Dyseldorf njihja shumë punëtorë. Por në Dyseldorf rezistenca për Ansamblin "Aleksandërr Moisiu" kishte bërë t'i dalloja ca punëtorë patriotë. Mua në Dyseldorf s'më ftoi askush. Asnjë organizatës ilegal nuk i takoja dhe s'kisha obligim ndaj tyre. Nëse ishte dikush që me ftoi dhe dot nuk shihej, ajo ishte ndërgjegjja shqiptare me ato mësimë nga prindi e deri të Enveri. Ishte dhuna diskriminuese. Ishte nevoja për bashkim me forca kolektive patriotike, që më 5 prill, me qoi të jem në Dyseldorf. Të tronditur nga vrasjet,

kaluan dy tre ditë me shokë duke dëgjuar radiot me pengesa. Nuk dinim çka duhet ndërmarrë!? Për herë të parë e ndjeva rëndësinë e organizatave ilegale, por ku t'i gjeja?... Erdhi mbrëmja e 8 prillit 1981. Ishte ora 20:00 dhe filluan lajmet:

Ju flet Tirana! Ju flet Tirana!

Ishte Zëri i Popullit i Shqipërisë nënë. Ishte zëri i babës e nënës, i vëllait e motrës, se sa nga zëri kushtrimtar i Shqipërisë sovrane. Zëri i vërtetë gjenial i kombit. Kurrë nuk e kam ndie veten më të gëzuar dhe një moment më emocional i rrethuar prej gëzimeve të ma se dhjetë punëtorëve pranë radios në një banesë të vogël. Radio Tirana na e bëri natën ditë dhe sikur bota të ishte me neve dhe e jona.

E vërteta është se Demonstratat '81 kanë pasur më se dhjetë organizata ilegale që nuk e kanë njohur njëra tjetrën. Ato sado të një aspirate e platforme, pa Zërin e Shqipërisë dhe në veçanti pa përkrahjen e Shqipërisë.

Me bashkimin e mendjeve e të zërave me Shqipërinë, për gjysmë shekulli, është mbajtur qëndresa e pathyeshme dhe janë drejtuar aspiratat e ligjshme shqiptare e kombëtare. Kjo aspiratë e konkretizuar në pamjen skenike, përfaqësohet nga Zëri i Kosovës dhe "Liria" në mes me figurën fokusale. Faktikisht, në rrugën shqiptare në fokus, janë bashkuar edhe Jusufi e Kadriu që krijuan Lëvizjen për Republikë.

E tërë kjo qëndresë, tregon se sa e fuqishme ka qenë ideologjia shqiptare drejtuese me figurën timoniere brenda fokusit kombëtar.

Falë trashëgimisë së traditës shqiptare, pavarësisht prej ndërrimit të sistemeve shoqërore, kombi e ka fituar fokusin prej pesë figurave legjendare me bëma kulmore: Në front të qëndresës me Skënderbeun, Enver Hoxhën dhe figurën sublime Adem Jashari. Në lëmin e artit e kulturës, me Aleksandër Moisiun dhe në atë humane me nënë Terezën.

Roli i Fokusit kombëtar është krijimi i fundamentit ideologjik shqiptar nga figurat legjendare, brenda të cilit fokus takohen e

bashkëveprojnë mendjet e elitës intelektuale. Njëherësh me figurat fokusale, ne përfaqësojmë identitetin e kombit të cilës qenie jemi.

Urime 40 vjetori i Pranverës '81 me figurat fokusale të kombit!

Lavdi Dëshmorëve të Kombit dhe Qëndresës shqiptare-kombëtare!

**PRANVERA E MADHE SHQIPTARE - 40 VJET NGA
DEMONSTRATAT E VITIT 1981**

**(Përmbledhje kumtesash nga Simpoziumi me rastin e shënimit
të 40-vjetorit, mbajtur në Shtutgart, më 17-18 prill 2021)**

Botues: Instituti i Historisë-Prishtinë

Formati 16 x 21 cm

Madhësia 24 ta

U shtyp në shtypshkronjën-Blendi

**Tirazhi:
500 ekzemplarë**

Prishtinë, 2023

Katalogimi në botim – (CIP)
Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

323.233(496.51)(062)

Pranvera e madhe shqiptare - 40 vjet nga demonstratat e vitit 1981 : (përmbledhje kumtesash nga Simpoziumi me rastin e shënimit të 40-vjetorit, mbajtur në Stuttgart, më 17-18 prill 2021) / kryeredaktore Teuta Shala-Peli. - Prishtinë : Instituti i Historisë “Ali Hadri”, 2023. - 386 f. : ilustr. ; 21 cm.

1. Shala-Peli, Teuta

ISBN 978-9951-9106-4-4